

NEVRES-İ KADİM'İN MÜNŞEÂT'INDA YER ALAN ELEŞTİRİ İÇERİKLİ İKİ TAKRİZ

Fatih ELÇİ¹

Özet

Bu çalışmada Nevres-i Kadim'in Münşeât'ında yer alan iki takrîzi ele alınmıştır. Bu takrîzler, birer edebî eleştiri ve yergiden ibaret olup; klasik Türk edebiyatında, daha çok bir eseri övmek veya tanıtmak için yazılan takrîzlerden farklıdır. Çalışmada, Nevres-i Kadim ve takrîzleri kısaca tanıtılmış; takrîzlerde yer alan Hâkim'in Dibâce'si ve Râzî'nin kasidesine ilişkin eleştiriler tespit edilerek belagat ilimi çerçevesinde değerlendirilmiş; takrîzlerin tenkitli metni oluşturularak çevriyazısı verilmiştir.

Anahtar Kavramlar: Nevres-i Kadim, Takriz, Eleştiri, Nesir.

TWO EULOGIES CONTENTED WITH CRITICISM IN NEVRES-I KADİM'S MUNSEÂT

Abstract

This study deals with two takrizes of Nevres-i Kadim found in his collection. These takrizes, comprising of criticism and satire, are different from those kinds of takrizes which are written rather for praising and introducing a literary work, in classical Turkish literature. In the study, Nevres-i Kadim and his takrizes are briefly introduced and criticisms found in takrizes on Hâkim's Dibace (introduction) and on a kaside (eulogy) of Râzî are determined and assessed within the framework of rhetoric. Creating the critical texts of takrizes, transcriptions of them are given.

Keywords: Nevres-i Kadim, Takriz, Criticism, Prose.

¹ Arş. Gör., Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, fatihelci@gmail.com.

GİRİŞ

Karz kökünden türetilen *takriz* kelimesine sözlüklerde genel olarak şu anlamlar verilir: ödünç verme; bir eseri, başına veya sonuna konulmak üzere manzum veya mensur bir yazı ile övme; eserin başına konulmak üzere tanınmış bir kişiden istenen tanıtıcı ve övücü yazı (Naci 2009: 658; Şemseddin Sami 2010: 1157; Devellioğlu 1999: 1027; İbrahim Cûdî 2006: 517). Sözlüklerde takrize yüklenen bu anlamlar bir bakıma takrizlerin edebî gelenekteki yerini de tanımlar niteliktedir (Karataş 2000'den akt. Gür 2014: 43). Nitekim bir edebiyat terimi olarak takriz, "Bir müellifin eserine genellikle müellifin ricası üzerine dönemin önde gelen âlim ve ediplerinin yazdığı övücü takdim yazısı" olarak tanımlanır (Uzun ve Arslan 2010: 472).

Yukarıda "takrîz" için verilen anlam ve tanımların ekseninde "övgü" vardır, fakat bazı kaynaklarda "dat: ض" yerine "zı: ظ" harfiyle yazılan, övgü anlamının yanında eleştiri anlamını da taşıyan "taqrîz: تقریظ" kelimesi de mevcuttur. "Taqrîz: تقریظ" ve "taqrîz: تقریظ" kelimeleri bazı sözlüklerde eş anlamlı gösterilmiştir (İbrahim Cûdî 2006: 517; Şemseddin Sami 2010: 1157; Naci 2009: 658). Ferit Devellioğlu, "takrîz: تقریظ" kelimesini, birinci anlam olarak "[Bir eseri] tenkid etme" şeklinde tanımlamış, ikinci anlam olarak da "taqrîz: تقریظ" ile eş anlamlı saymıştır (Devellioğlu 1999: 1027).

Ahmet Vefik Paşa da "takrîz: تقریظ" kelimesini "bir kitabın iyiliğini ve hatasını muhakeme etme" olarak açıklamış ve "takriz" kelimesinin taşıdığı bu karşıt ikili anlama işaret etmiştir (Karataş 2000'den akt. Gür 2014: 40). Mütercim Asım, karşıt iki anlam barındıran ve "ezdâd" diye adlandırılan kelimelerden olduğuna işaret ederek "takrîz: تقریظ" i şöyle açıklar: "bir kimseyi medh eylemek manâsınadır [...] ve zemm eylemek manâsına olmakla zıdd olur[...] medh manâsında gûyâ ki memdûhu medh ile sâir nastan kat' ve ifrâz edip ve zemm manâsında fasl ve mezemmetle namûsunu kat' etmiş olur" (Asım 2013: 3/3043).

TDV İslam Ansiklopedisi'nde kelimenin bu ikili anlamına işaret edilmiştir: "Karz (kesmek) kökünden takrîz de (تقریظ) kişiyi övmek anlamında kullanılmakla birlikte bu övmek-yermek şeklinde karşıt anlam bildiren kelimelerdendir" (Uzun ve Arslan 2010: 39/472).

Çalışmamızın konusunu, Nevres-i Kadim'in Münşeât'ında yer alan ve edebî eleştiri amacıyla kaleme alınmış "takrîz" başlıklı iki yazısı oluşturmaktadır. Bu metinlerde "takrîz" kelimesi, bütün nüshalarda "taqrîz: تقریظ" şeklinde yazılmış ve "eleştirmek, tenkit etmek" anlamlarında kullanmıştır: "... mevzû-ı ebhâs-ı mecâlis-i yârân olup hüçûm-ı takrîz ve belâ-yı ta'rîz âb-rû-yı i'tibârınızı giderdi." Nitekim Arap edebiyatında da takrîzlerin övme işlevlerinin yanı sıra, bir işlevinin de tenkit ve değerlendirme olduğu bilinmektedir (Gür 20014: 45).

Bu yazıda, Nevres-i Kadim'in ele aldığı eserlere getirdiği eleştiriler belagat ilmi açısından değerlendirilmeye çalışılmış ve takrîzlerin çevriyazılı tenkidli metinleri verilmiştir.

1. Nevres-i Kadim

Doğum tarihi bilinmeyen Nevres-i Kadim (ö.1175/1761-62) aslen Kerküklüdür. Gerçek adı Abdürrezzak'tır, "Nevres", şiirlerinde kullandığı mahlasıdır. 19. yy. şairi Osman Nevres'ten ayırt edilebilmesi için Nevres-i Kadim olarak anılır. Tahsilini nerede ve kimlerden gördüğüyle ilgili bir bilgi bulunmamaktadır, ancak eserlerinden hareketle iyi bir tahsil gördüğü, Arapça ve Farsçayı iyi bildiği anlaşılmaktadır. Nevres ilk olarak Hekimoğlu Ali Paşa'nın resmî mektupçuluğu görevinde, daha sonraları ise müderrislik, kadı naipliği, Bosna, Tokat ve Filibe kadılığı gibi görevlerde bulunmuştur. Nevres yıllarca sürgün hayatı yaşamıştır. İlk olarak, Filibe kadısı iken Girit'in Resmo kasabasına sürülür; altı yıl sonra buradan da Bursa'ya sürülür. III. Mustafa zamanında affedilerek İstanbul'a döner. Sadrazam Koca Ragıp Paşa tarafından Kütahya kadılığına atanır, ancak kısa bir süre sonra azledilince, İstanbul'a döner ve yine Bursa'ya sürgüne gönderilir. Bursa'ya vardktan birkaç gün sonra vefat etmiştir. Kaynaklarda Nevres'in sürgün sebebi olarak; dilini tutamayışı, küfürbaz olması, dostlarının kalbini kırması ve kızdığı kişileri ağır bir dil ile hicvetmesi gösterilir. Nevres'in manzum ve mensur eserleri bulunmaktadır: *Türkçe Divan, Farsça Divan, Gazve-i Bedir, Tarihçe-i Nevres, Münşeât, Mebâliğu'l-Hikem, Tercüme-i Târih-i Cihangir Şah* (Akkaya 2007: 55-57).

2. Münşeât'ta Yer Alan Eleştiri İçerikli İki Takrîz

Nevres-i Kadim'in takrîzleri klasik anlamdaki övücü takdim yazıları olan takrîzlerden tamamen farklıdır. Nevres-i Kadim takrîzi eleştiri/yergi anlamında kullanmıştır. Takrîzlerde, ele alınan eserler edebî bir değerlendirmeye tabi tutularak eleştirilmiştir. Takrîzlerde, edebiyat ve dil açısından eserlere yöneltilen eleştirilerin yanı sıra, yazarların kişiliklerini hedef alan tahkir edici ifadeler de yer almaktadır.

Takrîzlerde, eleştirilen eserlerden birincisinin Hâkim'in "dibace"si, ikincisinin ise Râzî'ye ait bir "kaside" olduğu belirtilmiştir. Ayrıca ikinci metinde, eleştiri sadedinde kasidenin kafiye ve redifi hakkında birtakım bilgilerin verildiği görülür. Ancak bunun dışında eser ve sahipleri hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Süslü nesirle yazılmış bu takrîzlerde Farsça yapılı uzun tamlamaların, Arapça ve Farsça asıllı kelimelerin yoğun bir şekilde kullanıldığı gözlemlenmektedir. Müseccca bir nesrin hâkim olduğu bu takrîzlerde düşünce, doğrudan ve basit bir şekilde ifade edilmeyip teşbih ve mecazlarla süslenerek dolaylı ve bazen de esprili bir üslupla dile getirilmiştir. Ayet, hadis, Arapça ibareler ve Türkçe, Farsça beyitlerle düşünceler desteklenmeye ve zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

Aşağıda Nevres'in takrîzlerinde eserlere yönelttiği eleştiriler tespit edilerek belagat-fesahat ilminin ıstılahlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Metinden yapılan alıntılar için parantez içerisinde belirtilen varak numaraları *Münşeât*'ın İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan "*Münşeât-ı Nevres*, İstanbul

Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Yer Numarası: 894.35-1, Barkod: NEKTY01695, Shelf Location: IUNEK Yazma Eserler Birimi" künyeli nüshasına göredir.

2.1. Takrîz-i Şenşene-i² Hâkim-i Vak'a-nüvis³

Bu takrîzde Hâkim'in bir dibacesi ele alınmıştır. Dibace hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Takrîzdeki bilgilerden hareketle dibacenin kimliğine ulaşmak mümkün görünmemektedir. Eser daha çok üslup ve dil açısından genel ifadelerle eleştiriye tabi tutulur.

Nevres'in dibace hakkındaki eleştirileri genel olarak anlam ve söz dizimi üzerinde yoğunlaşır. Hâkim'in, güzel mazmunların ve renkli anlamların bağ ve bostanı olan geleneksel üslubu takip etmediğini; kalem atını yeni ve denenmemiş bir vadide koşturduğunu ve bundan dolayı da belagat ve fesahat uzmanlarının eleştiri oklarının hedefi olmaktan kurtulamayacağını ifade eder:

" Vâdî-i mergûb-ı pîşin ki bâğzâr-ı mezâmîn-i dil-nişin ve bûstân-ı ma'ânî-i rengîndir , meslûk-ı kadem-i i'tibâr olunmayıp kümeyt-i düm-bürîde-i kalem-i u'cûbe-rakamı böyle çengelistân-ı nâ-refte ve hârzâr-ı nâ-rüfteye uğratmak ve kendi kendini bu kadar âteş- nefesân-ı encümen-i belâgat ve şîrân-ı bîşe-i fesâhat ağzına atmak neden iktizâ ederdi ki mevzû'-ı ebhâs-ı mecâlîs-i yârân olup hücum-ı takrîz ve belâ-yı ta'rîz âb-rû-yı i'tibârınızı giderdi." (62a)

Sevap kazanmak umuduyla dibaceye dercettiği hamd ü salavatı Tanrı katına götürecek olan meleklerin yaptıkları bu işten dolayı mahcup olacakları, esprili bir dille ifade edilerek metnin ne kadar kötü yazıldığı vurgulanmıştır:

"Bu dîbâcede mestûr hamd u salâvatdan maksûd olan kâlâ-yı girân-bahâ-yı müsevvebâtı bendergâh-ı icâbetde tamgâ-zede-i nazar-ı kabûl olmak için tahammül ü nakl eden berere-i sürüş haclet-zede-i ihtiyâr-ı kâr-ı bed ve çehre-figâr-ı tabânçe-i dest-i redd olacakları mukarrerdir." (62a)

Bazen de müellifin kişiliğine yönelik, "mü'ellif-i perîşân-şu'ûr" (61a) (aklı karışık yazar), "ey leffâf-ı hod-fürûş ve'y haffâf-ı bî-pâ-pûş" (62a) (ey kendini beğenmiş lafazan ve ayağında pabucu olmayan ayakkabıcı) gibi küçük düşürücü ifadelerin kullanıldığı görülür. Ama eleştirilerin genel olarak dil ve edebiyat alanında yoğunlaştığını

² Şenşene (ya da şinşine) sözlüklerde mizaç, huy, tabiat, adet, usul, gibi anlamlara gelmektedir (Steingass 2005: 763; Devellioğlu 1999: 989; Redhouse 2011: 1138). Ayrıca Arapçada bazı durumlarda, kâf'ın şin'e dönüşmesiyle gerçekleşen fonetik bir hadisenin adıdır (Durmuş 2010: 166). Hâkim hakkındaki tespitler ve takrizdeki eleştiriler göz önüne alındığında Nevres'in bu kelimeyi "adet, usul" anlamında kullanmış olması daha olası gözükmektedir.

³ Takrizde bahsedilen Hâkim-i Vak'anüvis'in, Nevres'in çağdaşı vak'anüvis, şair ve edip olan Hâkim Mehmed Efendi olduğunu tahmin ediyoruz. Hâkim'in dili ve üslubuna ilişkin şu tespitler aslında takrizde yöneltilen eleştirilerle de uyusmaktadır: "İnşa sanatındaki ustalığı çağdaşlarınca da kabul edilen Hâkim'in dili çok ağırdır. Nazım ve nesirdeki maharetini göstermek isteyen müellif olayların önemli olanını olmayanından ayırmaya özen göstermemiş; yer yer manzum kıtalar, mensur inşa denemeleri ve çeşitli istitratlar arasında olayların anlaşılmasını güçleştirmiştir." (İlgürel 1997: 15/189).

söylemek mümkündür. Özellikle klasik belagete ait terimler ile ifade edilen bu eleştirileri şu başlıklar altında incelemek mümkündür:

2.1.1. Kelimenin Fesahati İle İlgili Kusurlar: Garabet

Garabet; yaygın olarak kullanılmadığından anlamda belirsizliğe neden olan ya da anlaşılmayan kelime, ibare ve tabirlerin kullanılması olarak tanımlanan bir fesahat kusurudur (Saraç 2014: 40). Takrîzde, bu kusur sıkça dile getirilir. Hâkim'in ifadelerinde, söz ile anlam arasındaki ilişkiyi bulmak ve sözü anlamlandırmak bir tarafa, böyle bir ilginin varlığı bile tartışma konusu olduğu ifade edilir: "miyâne-i lafz u ma'nâda cüst-cû-yı münâsebet ü iltiyâm sevdâsıyla cühelâ vü ulemâ beynine vardır yokdur diyü kılıc düşürüp âlemi birbirine katmaktır." (61a)

Yine dibacenin dilindeki garabet ve muğlaklığa esprili bir üslupla değinir. Nevres; dibacenin garip ibarelerine, tuhaf kinayelerine farzimuhal bir anlam vermeye çalıştım ama içinden çıkamadım; nihayet değil ben, vahiy meleği Cebrail, melekût âleminin büyük melekleri bile yıllarca levh-i mahfuzu inceleseler bu ibarelerin kaynağını ve hangi sözlükte geçtiğini bulamazlar, diye ifade eder:

" Üstâd-ı hezâr-fenn-i akl-ı müstefâda ibârât-ı garîbe vü kinâyât-ı acîbesin arz edip tarîka-ı farz-ı muhâl ile ma'nâ istedim, sürh-rûy-ı gül-güne-i acz u infi'âl ve dil-girifte-i hafakân-ı ıztırâb u melâl olup didi ki ben degil akl-ı küll ya'ni nâmûs-ı ekber, h'acegân-ı medâris-i melekût ve hulefâ-yı debistân-ı lâhût i'ânetleriyle kitâb-hâne-i âlem-i ceberûtda sad hezâr sâl tetebbu'-ı kamûs-ı levh-i mahfûz ve te'emmül-i mezâyâ-yı melhûz u melfûz eylese yine bu ibârât-ı garîbenin ne kangı lugatde oldığın bilebilir ve ne bi-vechin mâ müfâd u mazmûnuna zafer bulur. " (61b)

2.1.2. Kelâmın Fesahati İle İlgili Kusurlar: Ta'kid, Za'f-ı Te'lif, Tenâfür-i Kelimât

Söz diziminde cümle unsurlarının doğru kullanılmamasından kaynaklanan anlam kapalılığı olarak tanımlanan **ta'kid** (Saraç 2014: 42) ve yine sözdiziminin dil kurallarına, ortak beğeni ve genel kabul gören usule uymaması olarak tanımlanan **za'f-ı te'lif** (Saraç 2014: 41) takrîzde dile getirilen diğer kusurlardır. Nevres, bu tür kusurları, yani tenâfür, ta'kid ve za'f-ı te'lifi çeşitli benzetme ve istiarelerle ifade eder. Sözelimi, kelimelerdeki ses uyumsuzluğunu ve ibarelerdeki anlam karışıklığını Arap saçına benzetir: "Sûret-i hurûf-ı nâ-mütenâsib-i elfâz u ibârâtı perîşânî vü iğlâkda müşâbih-i mûy-ı zengî ..." (61b)

Yine anlam ve işaretlerinin uyumsuz yapısının, anlam belirsizliği (ta'kid) ve abartı (iğrâk)da esrarkeşin hayallerini andırıldığından bahsedilir: "... heyûlâ-yı nâ-mütenâsık-ı ma'ânî vü işârâtı ta'kid ü iğrâkda muhâkî-i hayâl-i bengî ..." (61b)

Kelimelerin anlamdan yoksun oluşu eleştirilirken, su ve toprağın orantılı bileşimi sonucu hayat bulan insanın yaratılışına telmihte bulunularak ifade edilir: "... kavâlib-i bî-rûh-ı mevâlîd-i hurûfı mahrûm-ı imtizâc-ı hamîr-mâye-i mâ' u tıyn ..." (61a-61b)

Telaffuzu zorlaştıran bir kusur olarak tanımlanan **tenâfür-i kelimât** ise benzer seslerin bulunduğu kelimelerin bir arada kullanılmasından kaynaklanan bir uyumsuzluktur (Saraç 2014: 41). Bu durum takrîzde eleştiri konusu edilen bir diğer husustur. Mesela, teselli veya özür için söylenen ifadelerdeki kakafoni ve uyumsuzluğun rahmet yolunun yolcularına bir işkence olduğu dile getirilir: "... hurûf-ı elfâz-ı tasliye vü tarziyesinin tenâfür ü tenâküri ervâh-ı hüdât-ı şâh-râh-ı rahmete haylî zahmetdir." (61a)

2.1.3. Seci İle İlgili Kusurlar

Nevres, dibaceyi eleştirirken, fasıla sonlarındaki secilerde uyumun olmamasına dikkati çeker: "... silk-i sûtûr-ı ser-â-ser-i kusûrunda saf-keşîde-i vakfegâh-ı karâr olan hurûfunı müfredât-ı nüsha-ı hecâyâ tatbîk itdim, hurûf-ı şînden özgesi muvâfık gelmedi." (61b)

2.2. Takrîz-i Kasîde-i Râzî-i Kirâzî

Bu takrîzde Nevres, Râzî-i Kirâzî⁴ adlı şairin bir kasidesini ele alır. Bir önceki takrîzde bulunan benzer eleştiriler bunda da vardır. Bu eleştiriler, daha çok anlam ve söz diziminde görülen kusurlar üzerine odaklanır. Zaman zaman edebî eleştirinin sınırları aşarak şairin kişiliğini hedef alan ve eleştiriden çok hakaret içeren ifadeler sarf edilir: "... nâzım-ı kabâhat-nâ-şînâsı har-gele-i mer'â-yı cehlin pîş-rev ü dânâsı ..." (63b) (hatasını bilmeyen manzumeci, cehalet otlağında yayılan hergelenin önde gideni); "... müşârün bî'l-benân-ı ta'n u tenfîr iden Râzî-i güsiste-mehâr..." (63b) (yergi ve nefret parmağıyla gösterilen dizgininden boşanmış Râzî); "... ey nâzım-ı bî-hûş ve'y dellâl-i hîç-ber-dûş ..." (64a) (ey akılsız manzumeci, ey eli boş (baldırı çıplak) satıcı).

Kasidede, ne soru sorulabilecek ve ne de cevap alınabilecek, üzerinde kafa yorup zaman harcayanların dahi ayıplanacağı, cahillikle itham edileceği son derece yanlış bir meseleden bahsedildiği ifade edilmektedir:

"... ne böyle bir mes'ele ki sâ'il ü muhâtab ruhsat-ı sû'âl ve fırsat-ı cevâb bulamayıp dem-beste-i mevkif-i kelâl ve şermende-i eser-i infi'âl ola, der-âverde-i pîşgâh-ı nazar etmişdir ve ne bu makûle galat-ı fâhiş ki adem-i ihtimâl-i savâb ile tecessüs-i rahne-i halel ü hatâsına izâ'at-ı nakdîne-i vakt u zamân ve tevcih-i nigâh-ı dikkat u im'ân edenler nişâne-i nüşâbe-i ta'n u techîl olunmak muktezâ-yı kâ'ide-i nefsü'l-emr ola, işitmişdir." (62b)

⁴ Bu şair kaynaklarda tespit edilememiştir.

Nevres, bu takrizde düşünce ve tezlerini ayet ve hadislerle ispat etmeye ya da desteklemeye çalışır. Yine eleştirileri dil ve edebiyat alanında yoğunlaşırken, klasik belagatin istilahlarına başvurarak değerlendirmelerde bulunur. Bu eleştirileri bir kaç grupta toplamak mümkündür:

2.2.1. Kelimenin Fesahati ile İlgili Kusurlar: Garabet

Nevres, Râzî'nin kasidesini eleştirirken, anlam belirsizliği, lafız-anlam uyumsuzluğu, hatta alakasızlığı ve veznin anlam üzerindeki olumsuz etkisine dikkati çeker. Sözünün lafzı, anlamına düşman; vezni, anlamın yolunu kesmiş, tuhaf gazelinden çıkan anlamları ezelde kader defterini yazan kâtipler bile duymamıştır, der:

" Yâ Rab bu ne turfe suhandır ki lafzına ma'nâ düşmen ve ma'nâsına vezni reh-zendir. Yâ Rab bu ne u'cûbe gazeldir ki ahkâm-ı neş'et ü sudûri bîgâne-i sâmi'a-ı vekâyi'-nûvîsân-ı ezeldir." (62a)

Yine kâh astronomi ilmine kâh inanç dünyasına göndermede bulunarak nükteli bir dil ile lafız-anlam uyumsuzluğuna işaret eder. Mesela, lafız ile anlam öylesine birbirinden uzaktır ki binlerce yıl uğraşsa da akıl mühendisinin bunları bir araya getirmesi imkânsızdır. Hatta Âdem ile Şeytan'ın, iman ile küfrün bir araya gelmesi nasıl imkânsız ise, şiirindeki lafızlar ile anlamların da bir araya gelmesi öylesine imkânsızdır:

"... miyâne-i lafz u ma'nâsın peymûde-i endâze-i farz-ı muhâl ve sâha-ı beyne's-sütûrın mesâha-ı hatavât-ı ihtimâl idüp atlas-ı düvânzdeh-gez-i sinîn-i heft hezârî hezâr sâl bahye-i köhne-kabâ-yı zâl-i zamân etse ne evvelîn hatve-i 'azîmetinde nihâyet-i merâtib-i süllem-i fenâdan özge bir kademeye nihâde-i pâ-yı vüsûl olabilir ve ne adem-i muvâfakat-ı Âdem ü Şeytân ve mutâbakat-ı küfr ü îmân gibi mübâyenet ü mugâyeretden gayrı ile miyânelerin bulabilir ..." (62a)

Anlam kargaşası/belirsizliği o derecededir ki lugaz ve muammada uzman olanların dahi anlamı çözemeyeceği ifade edilerek anlamdaki müphemliğe vurgu yapılmaktadır: "... meşşâtagân-ı arâ'is-i lugaz u mu'ammâ keşf-i kınâ'-ı müfâd-ı ser-â-pâ hatâsına imâle-i zimâm-ı akl-ı müstefâd ve itâle-i eyâdî-i zihn-i Hudâ-dâd etse nümâyîş-i sûret-i mefhûmuna kâdir olamaz." (63b)

2.2.2. Kelâmın Fesahati ile İlgili Kusurlar: Ta'kid, Za'f-ı Te'lif, Tenâfür-i Kelimât

Söz dizimi kusurlarından kaynaklanan, meramin anlaşılmasını zorlaştıran karışıklık ve düzensizlik eleştirilir. Bu eleştirilerini yine birtakım benzetmelerle ifade etmeyi tercih eder. Sözelimi, anlamlarındaki karışıklığı ve ta'kid; sözlerindeki uyumsuzluk Arapsaçı gibi öylesine birbirine girmiş ve karmaşık bir hâl almış ki anlam gelinini süsleyenler, bin dişli tarakla tarasalar yine de onlardaki düğümleri çözemezler, ifadesiyle dile getirir:

"... tesviye-i hurûf-ı nâ-sâzı mûy-ı zengî ve hayâl-i bengî gibi bir mertebe girih-gîr-i ihtilâl ve ber-hem-horde-i kesel ü kelâldir ki çehre-perdâzân-ı ebkâr-ı ma'nâ gîsû-yı bürîdenî-i lâm-me'âline havâle-i şâne-i hezâr-dendâne-i ihtimâl eylese güşâyîş-i pîçîş ü ta'kidine zafer bulamaz." (63b)

Şiirin çirkin tabirlerle dolu olduğu ve duyulmamış kelimelerin manasına nüfuz etmenin imkânsız olduğu ifade edilmektedir:

"Müsebbihân-ı berere -i melâ'ik-i sebak-âmûz debistân-ı melekûtdan istifâde itdiği meleke ile i'mâl-i fikr ü hayâl etse bu kasîde-i hâtır-hırâş-ı neşter-te'sîrin mezâyâ vü ma'nâsına îsâl-i nâhun-ı nigâh-ı im'ân etmek muhâl ve müverridân-ı متکین على الارائك mutteki'îne 'ale'l-era'ik meş'ale-i bâlâ-hâne-i lâhûtdan istinâre etdiği şu'le-i zulmet-güdâz-ı idrâk ile iş'âl-i şem'a-ı encümen-i makâl ve işgâl-i müdakkik-i 'akl-ı fa'âl eylese bu neşîde-i nâ-şinîde ta'bîrin habâyâ-yı hîred-fersâsına imrâr-ı târ-ı enzâr-ı iz'ân etmek mahz-ı hayâldir." (63a)

2.2.3. Aruz Kusurları

Nevres, şairin beyitlerinin aruz ilmi açısından da kusurlarla dolu olduğunu cinaslı ifadelerle dile getirir. Hatalarla dolu (kaside) sarayın (beytin) gelin odasındaki (anlam) gelininin aruz elbisesinden çıplak olduğu vurgulanmaktadır: " Beytü'l-hicâl-i kusûr-ı pür-kusûrünün arûs u şâhidi bürehne-i libâs-ı arûz ..." (63a)

3. Nevres-i Kadim'in Münşeât'ında Yer Alan Takrîzlerin Çevriyazısı

Aşağıda metinlerini verdiğimiz Nevres-i Kadim'in bu iki takrîzi onun *Münşeât*'ında yer almaktadır. Metinler, sekiz nüshadan faydalanarak oluşturulmuş tenkidli metinlerdir. *Münşeât*'ın nüshalarının bulunduğu kütüphaneler ve takrîzlerin varak numaraları kaynakçada verilmiştir.

3.1. Takrîz-i Şenşene-i Hâkim-i vaķ' a-nüvîs

Sübhâna'llâh bu ne şekl nüshâ-ı şîrâze-düşmendir ki şe'âmet ü saķâmet-i dîbâcesinin merâtib-i derecât-ı havâşşından bidâyet-i hâşşiyeti mü'ellif-i perişân-şu'ûrı varṭa-ı hevlnâk-ı sū'-i hâtimeye uğratmak ve nihâyet-i te'sîri miyâne-i lafz u ma'nâda cüst-cü-yı münâsebet ü iltiyâm sevdâsıyla cühelâ vu 'ulemâ beynine vardır yokdur diyü kılc düşürüp 'âlemi birbirine katmaķdır. Elfâz-ı bî-mesâsı hâric ez-defter [u] midâd u kalem; ma'nâ-yı taḥayyür-fezâsı târîḥ-i binâ-yı serây-ı 'adem; merâret-i gülü-süz-ı şeker-i şükkrine nisbet telḥî-i ḥanḫal-ı küfrân-ı ni'met ni'met ve ḥurûf-ı elfâz-ı taḫḫiye vü tarziyesinin tenâfûr ü tenâkürî ervâḫ-ı hüdât-ı şâh-râh-ı rahmete ḫaylî zaḫmetdir. Meşîme-i bütûn-ı ümmehât-ı maḫâbirden telvîş-i dâman-ı kavâbil-i şaḫâ'if iden kavâlib-i bî-rûḫ-ı mevâlid-i ḫurûfî maḫrûm-ı imtizâc-ı ḫamîr-mâye-i mâ' u ḫıyn ve i'tiyâd-ı şîme-i veşîme-i muşannıf ile hedef-i siḫâm-ı ṭa'n u teşnî' olan pūç-mağzân-ı fîķarât u ḫurûfunuḫ ser-â-pây-ı cevâriḫ ü a'zâsı mecrûḫ-ı erre-i şîn-i şeyâṭındır. Şüret-i ḫurûf-ı nâ-mütenâsib-i elfâz u 'ibârâtı perişânî vü iḫlâķda müşâbih-i müy-ı zengî ve heyûlâ-yı nâ-mütenâsıķ-ı ma'ânî vü işârâtı ta'ķîd ü iḫrâķda muḫâkî-i ḫayâl-i bengî, silk-i sûtûr-ı ser-â-ser-i kuşûrunda şaf-keşîde-i vaķfegâh-ı karâr olan ḫurûfunı müfredât-ı nüshâ-ı hecâyâ taṭbîķ etdim, ḫurûf-ı şînden özgesi muvâfiķ gelmedi. Sevâd-ı ḫurûf-ı sâ'iresi ḫanḫı luġatda ne şekl millet lisânında olduġını

bilemedim. Olmadı mufaşşalât-ı kütüb-i luğâtdan nüsha-ı tavîlü'z-zeyl-i Deşîşe'ye ta' mîk-i nazar-ı diğkât etdim, ancak iki şîn buldum. Bu dîbâce-i turfe-üslûba havâle-i gümâştegân-ı sa'y u himmet etdim, her lafz-ı süst-esâsında iki sîn buldum. Üstâd-ı hezâr-fenn-i 'aql-ı müstefâda 'ibârât-ı ğarîbe vü kinâyât-ı 'acîbesin 'arz edip tarîka-ı farz-ı muhâl ile ma'nâ istedim, sürh-rüy-ı gül-güne-i 'acz u infî'âl ve dil-girifte-i hafâkân-ı ıztırâb u melâl olup dedi ki ben degil 'aql-ı küll ya' ni nâmüs-ı ekber, h'acegân-ı medâris-i melekût ve hulefâ-yı debistân-ı lâhût i'ânetleriyle kitâb-hâne-i 'âlem-i ceberûtta şad hezâr sâl tetebbu'-ı kâmüs-ı levh-i mahfûz ve te'emmül-i mezâyâ-yı melhûz u melfûz eylese yine bu 'ibârât-ı ğarîbeniñ ne kangı luğatde oldıgım bilebilir ve ne bi-vechin mâ müfâd u mazmünuna zafer bulur. Bu dîbâcede meşûr hamd u şalâvatdan maşşûd olan kâlâ-yı girân-bahâ-yı müsevvebatı bendergâh-ı icâbetde tamgâ-zede-i nazar-ı kabûl olmak için taħammül ü naql eden berere-i sürüş haclet-zede-i ihtiyâr-ı kâr-ı bed ve çehre-figâr-ı tabânçe-i dest-i redd olacağları muğarrerdir. Ey leffâf-ı hod-fürüş ve'y haffâf-ı bî-pâ-püş! Vâdi-i mergüb-ı pîşin ki bâğzâr-ı mezâmîn-i dil-nişin ve büstân-ı ma'ânî-i rengîndir, meslûk-ı kadem-i i'tibâr olunmayıp küme-yi düm-bürîde-i kalem-i u'cûbe-raqamı böyle çengelîstân-ı nâ-refte ve hârzâr-ı nâ-rüfteye uğratmak ve kendi kendini bu kadar âteş-nefesân-ı encümen-i belâgat ve şîrân-ı bîşe-i feşâhat ağzına atmak neden iktizâ ederdî ki mevzû'-ı ebhâş-ı mecâlis-i yârân olup hücum-ı taqrîz ve belâ-yı ta'riş âb-rû-yı i'tibârınızı giderdi. **Beyt**

Dağı çok mâye gerek saña hünerden tâ kim
Olasın kişver-i endîşede mollâ Hâkim

3.2. Takriz-i kaşide-i Râzî-i Kirâzî

Yâ Rab bu ne turfe şuhândır ki lafzına ma'nâ düşmen ve ma'nâsına vezni reh-zendir. Yâ Rab bu ne u'cûbe ğazeldir ki ahkâm-ı neş'et ü şudûri bigâne-i sâmi'a-ı veķâyî'-nûvîsân-ı ezeldir. Mühendis-i 'aql-ı mücerred ki 'âmîl-i kâr-hâne-i ezel ü ebeddir; miyâne-i lafz u ma'nâsın peymûde-i endâze-i farz-ı muhâl ve sâha-ı beyne's-sütûrın mesâha-ı haşavât-ı ihtimâl idüp atlas-ı düvânzdeh-gez-i sinîn-i heft hezârî hezâr sâl baħye-i köhne-ķabâ-yı zâl-i zamân etse ne evvelîn haşve-i 'azîmetinde nihâyet-i merâtib-i süllem-i fenâdan özge bir kademeye nihâde-i pây-ı vüşûl olabilir ve ne 'adem-i muvâfaķat-ı Âdem ü Şeytân ve muřabaķat-ı küfr ü îmân gibi mübâyenet ü muğâyeretden ğayrı ile miyânelerin bulabilir ve müderris-i tîz-fehm-i hured ki mümeyyiz-i hayyiz-i nîk ü beddir, çâr-dîvâr-ı 'anâşır ile pezîrâ-yı kıyâm ve şûret-pîrâ-yı istiħkâm olan vücûd-ı beşerden ihtiyâr-ı maşşûre-i kalb-ı pâk ve irtikâb-ı külfet-i zîhn-i derrâk edip devr etdiği ebvâb-ı kitâbda ne böyle bir mes'ele ki sâ'il ü muhâtab ruşsat-ı sū'âl ve furşat-ı cevâb bulamayıp dem-beste-i mevķif-i kelâl ve şermende-i eşer-i infî'âl ola, der-âverde-i pişgâh-ı nazar etmişdir ve ne bu maķûle ğalaş-ı fâhiş ki 'adem-i ihtimâl-i şavâb ile tecessüs-i raħne-i halel ü haşâsına ızâ'at-ı naķdîne-i vaķt u zamân ve tevcîh-i nigâh-ı diğkât u im'ân edenler nişâne-i nüşâbe-i ta'n u techîl olunmak muķtezâ-yı kâ'ide-i nefsu'l-emr ola, işitmişdir. Bu manzûme-i 'acîbü't-terķib ve ğarîbü't-tertibin mücâneset-i elfâz-ı bî-esâsı müzekkir-i cinâs-ı incâs u encâs ve mürâhenet-i maşâri'-i nâ-resâsı muķârin-i اعوذ من شر الوسواس e'ûzu min-şerri'l-vesvâs⁵ tekerrür-i revâdif ü kavâfisi Şeytân Şeytân üstüne ve tağayyür-i mezâmîn ü maşâvisi hüsran hüsran üstüne. Miyâne-i sûtûr-ı meķşûfi çehre-i zengîye behaķdan 'arîz

⁵ Kalplere vesvese veren şeytanın şerrinden (Allah'a) sığınırım.

olan beyâz, niqâṭ-ı zırûf u ḥurûfî nişâne-i engüşt-i i' tirâz; maṭla' ı bâḥter, maḳṭa' ı ebter, meşîme-i ' aḳîme-i ṭab' -ı nâzımdan nisbet-i tevellüdle Velîd İbn Yezîd, ḥasb-i ḥâl-i nâzım-ı pelîd *عنيذ كل جبار و استفتحوا و خاب كل جبار عنيذ* ve 'stefteḥü ve ḥâbe küllü cebbârin ' anîd⁶, eşheb-i siyeh-zânü-yı kalem çerâgâh-ı evvel-i mâ-ḥalaḳa'llâhdan geşt ü güzâr-ı merâ' i ve gül-geşt ü seyr ü temâşâ-yı küh u deşt ederek kenâr-ı rûdbâr-ı imkânda beste-i pâ-bend-i vücûd ve keşîde-i tavîle-i şühûd olalı şaḥîfe-i rûzgâra ne böyle bir naḳş-ı pây ki taḥayyül-i resm-i vârunı ta' ṭil-i kuvvet-i müdrike-i kâr-bendân-ı kemâl eyleye, bırakmışdır ve ne nâvdân-ı ebr-i maṭir-i kıdem ḥuşkîde-lebân-ı serâbzâr-ı ' ademe ifâza-ı reşâşe-i mâ' u'l-ḥayât-ı imkân edelden bir ejder-i merd-ḥ'âr-ı âteş-feşân dehânından bu güne telḫ-âbe-i dimâg-süz aḳmışdır. Müsebbihân-ı berere-i melâ' ik-i sebaḳ-âmûz debistân-ı melekûtdan istifâde etdiği meleke ile i' mâl-i fikr ü ḥayâl etse bu ḳaşîde-i ḥâtır-ḥırâş-ı neşter-te' şiriḡ mezâyâ vü ma' nâsına işâl-i nâḥun-ı nigâh-ı im' ân itmek muḥâl ve müverridân-ı *على الارائك* *ممكنين* *فيها* mutteki 'ine [fîhâ] ' ale'l-era 'ik⁷ meş' ale-i bâlâ-ḥâne-i lâhûtdan istinâre etdiği şu' le-i zûlmet-güdâz-ı idrâk ile iş'âl-i şem' a-ı encümen-i maḳâl ve işgâl-i müdaḳḳik-i ' aḳl-ı fa'âl eylese bu neşîde-i nâ-şinîde-ta' biriḡ ḥabâyâ-yı ḥired-fersâsına imrâr-ı târ-ı enzâr-ı iz' ân itmek maḥz-ı ḥayâldir. Beytü'l-ḥicâl-i ḳuşûr-ı pür-ḳuşûrünün ' arûs u şâhidî bürehne-libâs-ı ' arûz u şâhidî-i tevriye vü ihâm ve icâz u tesviye-i ḥurûf-ı nâ-sâzı mûy-ı zengî ve ḥayâl-i bengî gibi bir mertebe girih-gîr-i ihtilâl ve ber-hem-ḥorde-i kesel ü kelâldir ki çehre-perdâzân-ı ebkâr-ı ma' nâ gîsü-yı büridenî-i lâm-me'âline ḥavâle-i şâne-i hezâr-dendâne-i ihtimâl eylese güşâyiş-i pîçiş ü ta' ḳîdine zafer bulamaz ve meşşâṭagân-ı ' arâ' is-i luğaz u mu' ammâ keşf-i ḳinâ' -ı müfâd-ı ser-â-pâ ḥaṭâsına imâle-i zimâm-ı ' aḳl-ı müstefâd ve itâle-i eyâdî-i zihni Ḥudâ-dâd itse nümâyiş-i şüret-i mefhûmuna ḳâdir olamaz. Elfâz-ı bî-misâsı **Beyt**

چیز دیگر بدی و رای سخن

آن فرود آمدی بجای سخن

Çiz-i diğer budî verâ-yı soḡen

Ān fūrūd-āmedî be-cāy-ı soḡen⁸

esâsından birün ve maşârî' -i nâ-resâsı imtizâc-ı ḥurûfî ile ḥurûf-ı teheccîden şermsâr u maḥzûn nâzım-ı ḳabâḥat-nâ-şinâsı ḥar-gele-i merâ' -yı cehliḡ pîş-rev ü dânası eş'ârında murâd u ḥayâl etdiği mażmûn-ı nâ-peydâsı bizim Mâhir Çelebîniḡ eşnâ-yı şohbetde mażmûn olmaḳ üzere söylediği *المعنى فى بطن الشاعر* el-ma' nâ fi-baṭni' ş-şâ' ir⁹ ma' nâsı mânend-i suḡan-i şinîde bu manzûme-i ' ibret-nümânıḡ tekerrür-i revâdif ü ḳavâfi-i nâ-mütenâsibe ve taḡayyür-i ḳavâlib-i ma' ânî-i ġayr-ı mütenâsıḳasıyla kendüyi teşḥîr ve müşârün bi'l-benân-ı ta' n u tenfir eden Râzî-i güsiste-mehâr, rübûde-i çevgân-ı lâm-ı istiğrâḳ olup mersâ-yı kerân-tâ-kerân-ı *والشعراء يتبعهم الغاوان* ve' ş-şu' arâu yettebi' uhumu' l-ğāvun¹⁰ da ḡüṭe-ḥ'âr ve dest ü pâ-zen-i gird-âb-ı ıztırâb u ıztırâr olduḳda *الغريق يتشبث بكل*

⁶ Peygamberler, Allah'tan yardım istediler ve her inatçı zorba hüsrana uğradı. İbrahim, 14/15.

⁷ [Orada] tahtlar üzerine kurularak.. Kehf, 18/31.

⁸ Sözdten başka bir şey olsaydı, sözün yerine o indirilirdi.

⁹ Anlam, şairin içindedir.

¹⁰ Şairlere ise haddi aşan azgınlar uyarlar. Şuara, 26/224.

الكشيش ولو ذكر الكشيش el-ğarîk yeteşebbeşu bi-kulli'l-ħaşîş velev zekeru'l-keşîş¹¹ me'âliyle her gördüğüne yapışmış illâ²-i istiṣnāya ki mîzbân-ı resen-bāzân-ı ان من الشعر لحكمة inne mine'ş-şî'ri le-ḥikmetendir¹², yapışmamış ve gül-güne-i ruḥsâre-i dūşîze-i ma'ânî ve kuvvetü'z-zahr-ı Zahir ü Hâkânî olan ḥ'ân-ı yağmâ-yı na' mā-yı ان من البيان لسحرا inne mine'l-beyânî le-siḥrâ¹³ya girişememiş ey nâzım-ı bî-hüş ve'y dellâl-i hiç-ber-düş! Vâdî-i eş'ârda iḥrâz-ı kaşabu's-sabaḳ-ı imtiyâz u iştihâr eden şu'arâ şemşîr-i şâ'ika-te'şîr-i zebâna âb ve ḥancer-i ciger-şikâf-ı ḥüsn-i beyâna tâb verip ser-mâye-i 'ömr-i 'azîzin ḥaşmının hicv ü tezyîfine şarf etse ne böyle bir sebep-i bed-nâmî olacak vâdî-i nâ-refte-i kaḫkaḫa-fermâ bulabilir ve ne seniḡ bu türrehât ile kendi kendiḡe etdiḡi rengi kimse kimseye edebilir. **Kıt'a**

Saḡa ey Râzi-i âşüfte-dimâḡ
Ne belâ şî'r ile bed-nâm olmaḡ
Ḥod-fürüş olmadan alçaḡ degil a
Gil-fürüş-ı der-i ḥammâm olmaḡ

Sonuç

Nevres-i Kadîm'in *Münşeât'*ında yer alan iki takrîz içerikleri bakımından dikkati çekmektedir. Bu takrîzler incelendiḡinde, yaygın anlamıyla bir eserin tanıtımı ve övgüsü için yazılan türden olmadıkları, aksine eleştiriler ve yergi için kaleme alındıkları görülür.

Birinci takrîzde, Nevres, çağdaşı vakanüvis Hâkim Mehmed Efendi'nin bir eserine yazdığı dibaceyi eleştirmektedir. Nevres, dibacenin dilinin fesahat ve belagatten yoksun olduğunu, yazarın özgün bir dil ve üslup denediḡi, ancak bunda başarılı olmadığını gibi gülünç duruma düştüğünü ifade eder. Kelime ve harflerdeki ses uyumsuzluğu (tenâfür), alışılmadık kelimelerin kullanımı (garâbet), anlamda belirsizlik (ta'kid) vb. fesahat kusurları, özellikle eleştirilen hususlardır.

İkinci takrîzde, kimliğini tespit edemediḡimiz Râzî adlı bir kişinin kasidesi eleştirilir. Bu eleştiriler de fesahat ve belagat kurallarının ihlali hususunda yoğunlaşır. Özellikle, anlam ve lafızdaki uyumsuzluk, konudaki tuhafılık, söz dizimindeki başarısızlık, cinas, redif ve kafiyelerdeki tutarsızlık, anlamdaki belirsizlik gibi hususlar dile getirilir. Bu eleştiriler çeşitli mecaz, teşbih, istiareden örölü esprili bir dil ile ifade edilir. Ancak yazarın zaman zaman edebî eleştiriler sınırlarını aştığı, muhataplarını küçük düşüren ve hakaret içeren ifadeler kullandığı da görülür.

Nevres, örneklendirme yöntemini kullanmadığından, bu önemli tespitlerini nesnel düzeye taşıyamamış; bütün eleştiriler ve iddialarında metnin okunmasından hâsıl olan genel bir intibai dile getirmekten öteye geçmemiştir. Eleştirilen hususlar somut örneklerle ortaya konulsaydı; ta'kid, tenâfür ve garâbetin geçtiḡi kelime ve cümleler

¹¹ "Boḡulmakta olan kişi çer çöpe (ne bulursa ona) yapışır, velev keşîşin aleti de olsa." İbarenin Arapçada kullanılan birinci parçası Türkçede "Denize düşen yılanı sarılır." atasözünün karşılığıdır. İbarenin ikinci parçası ise tehzil yoluyla eklenmiştir.

¹² Şiirde hikmet vardır. Hadis.

¹³ Beyanda sihir vardır. Hadis.

tespit ve tahlil edilseydi; redif ve kafiye kusurlarını barındıran beyitler gösterilseydi, şüphesiz eleştiri tarihine büyük bir katkı sağlanmış olunacaktı. Bütün bunlara rağmen, bu takrîzler, klasik metin eleştirisinde nelere dikkat edildiğini göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Bu iki takrîzin yayımlanarak ilgililerin dikkatine sunulmasının yararlı olacağını umuyoruz.

Kaynakça

- Akkaya, Hüseyin (2007). "Nevres, Abdürrezzâk". *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. 33. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 55-57.
- Devellioğlu, Ferit (1999). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Durmuş, İsmail (2010). "Şîn". *TDV İslam Ansiklopedisi*. C.39. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 165-166.
- Gür, Nagihan (2014). *Klasik Türk Edebiyatında Takrîz*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi.
- İbrahim Cûdî Efendi (2006). *Lûgat-ı Cûdî*. hzl. İsmail Parlatır-Belgin Tezcan Aksu-Nicolai Tufar. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İlgürel, Mücteba (1997). "Hâkim Mehmed Efendi". *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. 15. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 189-190.
- Muallim Naci (2009). *Lûgat-ı Nâcî*. hzl. Ahmet Kartal. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Mütercim Âsım Efendi (2013). *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*. hzl. Mustafa Koç-Eyyüp Tanrıverdi. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Nevres-i Kadim. *Münşeât*. Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Ms.or.oct.1949. 57b-60a.
- Nevres-i Kadim. *Münşeât*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Yer Numarası: 894.35-1, Barkod: NEKTY01625, Shelf Location: IUNEK Yazma Eserler Birimi. 44b-46a
- Nevres-i Kadim. *Münşeât*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Yer Numarası: 894.35-1, Barkod: NEKTY05707, Shelf Location: IUNEK Yazma Eserler Birimi. 60a-62a.
- Nevres-i Kadim. *Münşeât*. Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege, A.S. Levent Böl. 8. 48b-51a.
- Nevres-i Kadim. *Münşeât*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Yer Numarası: 894.35-1, Barkod: NEKTY01695, Shelf Location: IUNEK Yazma Eserler Birimi. 61a-64b.
- Nevres-i Kadim. *Münşeât*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Yer Numarası: 8.001.5, Barkod: NEKTY03389, Shelf Location: IUNEK Yazma Eserler Birimi. 43a-44b.

Nevres-i Kadim. *Münşeât*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Yer Numarası: 894.35-1, Barkod: NEKTY10350, Shelf Location: IUNEK Yazma Eserler Birimi. 52b-54a.

Nevres-i Kadim. *Münşeât*. Süleymaniye Kütüphanesi, Esad efendi, 3891. 50b-53a.

Redhouse, Sir James W. (2011). *Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Saraç, M. A. Yekta (2014). *Klasik Edebiyat Bilgisi Belagat*. İstanbul: Gökkubbe Yayınları.

Steingass, F. (2005). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Şemseddin Sami (2010). *Kamus-ı Türkî*. hzl. Paşa Yavuzarslan. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Uzun, Mustafa - Ahmet T. Arslan, (2010). "Takrîz". *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. 39. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 472-474.

